

Güzide Sabri'nin İlk Dönem Romanlarında Melankolinin Psikanalitik İncelemesi

A Psychoanalytic Analysis of Melancholy in the Early Novels of Güzide Sabri

Merve Esra Özgürbüz¹

¹Dr. Öğretim Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon, Türkiye

ORCID: M.E.Ö. 0000-0002-0616-5071

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Merve Esra Özgürbüz,
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon, Türkiye
E-posta: mervesrapolat@gmail.com

Başvuru/Submitted: 06.06.2024

Revizyon Talebi/Revision Requested: 06.10.2024

Son Revizyon/Last Revision Received: 21.10.2024

Kabul/Accepted: 11.11.2024

Atf/Citation: Özgürbüz, E.M. (2024). A psychoanalytic analysis of melancholy in the early novels of Güzide Sabri. *TUDED*, 64(3), 611–636. <https://doi.org/10.26650/TUDED2024-1497149>

ÖZET

Melankoli, tıbbi ve psikolojik araştırmalarda öne çıkan bir konudur ve kişinin iç dünyasında derin izler bırakan bu ruh hâlinin incelenmesi önemlidir. Psikiyatride depresif bozuklukların bir alt türü olarak ele alınan melankoli; Sigmund Freud, Melanie Klein, Julia Kristeva gibi psikanalistlerin çalışmalarıyla psikodinamik açıdan analiz edilir. Edebiyat dünyasında melankoli, karakterlerin içsel çatışmalarını ifade etmek için sıklıkla kullanılan güçlü bir temadır. Bu çalışma, Güzide Sabri Aygün'ün *Münevver ve Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* adlı romanlarında aşk, kayıp ve melankoli temalarını psikanalitik kuram çerçevesinde incelemektedir. İncelenen eserlerdeki karakterler, sevdiklerinin kaybıyla derin bir üzüntü yaşar; hem ruhsal hem de bedensel işleyişi olumsuz etkileyen bir durum olan melankolinin tesiriyle fiziksel ve duygusal acı çekerler. Bunun yanı sıra karakterlerin mekân ve zamandan kaçma arzusu içinde oldukları görülür. Karakterler, mevcut gerçeklikten duydukları memnuniyetsizlik nedeniyle hayali dünyalara, farklı mekân ve zamanlara sığınma eğilimindedirler. Çalışmada edebî eserlerdeki melankoli temalarının incelenmesinin, bireylerin iç dünyalarını anlamada ve insan psikolojisini derinlemesine kavramadaki önemi ve edebiyat ile psikoloji arasındaki etkileşim vurgulanır. Güzide Sabri'nin ilk dönem romanları, kayıp duygusu ile ondan kaynaklanan melankoliyi edebî bir dille işleyerek okuyuculara insanın içsel çatışmalarını ve kaygılarını anlama fırsatı sunar.

Anahtar Kelimeler: Güzide Sabri, roman, aşk, melankoli, psikanaliz

ABSTRACT

Melancholy is an important topic in medical and psychological research, and the study of this mood, which leaves deep traces in a person's inner world, is crucial. In psychiatry, melancholy is considered a subtype of depressive disorders. It is analyzed from a psychodynamic perspective through the works of psychoanalysts, such as Sigmund Freud, Melanie Klein and Julia Kristeva. In the literary world, melancholy is a powerful theme that is often used to express the characters' inner conflicts. This study examines the themes of love, loss and melancholy in the novels *Münevver and Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* by Güzide Sabri Aygün within a psychoanalytical framework. The characters in these works experience deep grief due to the loss of their loved ones. They suffer from mental and physical anxiety influenced by melancholy, a condition that affects both their mental and physical well-being. In addition, they show a desire to escape space and time and seek refuge in imaginary worlds and different temporal and spatial environments due to their dissatisfaction with the present reality. The study of melancholic themes in literary works emphasizes

the significance of understanding people's inner worlds and grasping human psychology in depth and highlights the interaction between literature and psychology. Güzide Sabri's early novels eloquently portray the melancholy that arises from a sense of loss and offer the reader the opportunity to understand people's inner conflicts and fears through literary expression.

Keywords: Güzide Sabri, novel, love, melancholy, psychoanalysis

EXTENDED ABSTRACT

Melancholia is extensively studied and discussed in medicine and psychology. In clinical descriptions, melancholia is usually described as a state of "pessimism" and "low" mood characterized by profound sadness, hopelessness and loss of energy. This mental state affects both the daily functioning and the quality of life of the individual. Melancholy results from a complex interplay of psychological and biological factors and profoundly affect a person's inner world. In the literature, melancholy is often explored as a profound theme. It serves as a powerful means of expressing the inner conflicts, profound sadness and characters' despair. Melancholic themes allow individuals to formulate existential questions and explore the meaning of life and the inevitability of death through words. In this context, melancholy functions as a description of a mood in literature and a philosophical tool that penetrates the depths of human experience.

Güzide Sabri Aygün, who is considered an important figure in Turkish literature because she emphasizes the voices and feelings of women, provides impressive examples of the literary representation of melancholy in her early novels *Münevver* (1901) and *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* (1905). In both novels, the characters' deep emotional conflicts and unrequited love serve as literary reflections of melancholic states. This study aims to analyze the aforementioned novels using Freud's theories of melancholy and grief and to decipher the psychological and emotional experiences of the characters. Such a theoretical framework allows for a more comprehensive evaluation of the themes of love, loss and melancholy in the novels. It provides a new and original perspective on the intersection of literature and psychology.

Sigmund Freud's psychoanalytic theory has profoundly influenced the understanding and analysis of the human inner world. In particular, concepts, such as grief and melancholy, play an important role in understanding and explaining the individual's emotional world. Evaluating the themes addressed in Güzide Sabri's novels within a psychoanalytical framework allows for a comprehensive analysis of the characters' inner conflicts and emotional richness. In examining the concept of melancholy in the texts studied, the focus is on its physical and emotional dimensions. Homer's approach to the relationship between mind and body makes it possible to view melancholy not only as a mental illness but also as a condition that affects the unity of mind and body. Münevver's tuberculosis and Fikret's heart condition illustrate how physical illness can deepen melancholy or how melancholy can exacerbate physical illness. The physical dimension of melancholy reflects the deep distress and conflict in a person's inner world. Furthermore, the examination of the relationship between melancholy and death shows that characters, such as Münevver and Fikret long for death and contemplate suicide,

due to their deep attachment to the lost object. Their suicide attempts and longing for death reflect the profound pain and conflicts of melancholy. In addition, the characters attempt to alleviate their inner turmoil through spatial and spiritual escape. However, these escapes offer no lasting solution and deepen the characters' inner loneliness.

The preconditions of melancholy, such as loss of object, ambivalence and the regression of the libido to the ego, provide clues for understanding the psychological states of Münevver, Şefik, Fikret and Nejat. The loss of objects begins with the characters internalizing the losses they value, which leads to a feeling of emptiness. This loss deeply shakes their self-perception and emotional balance. Ambivalence explains the characters' contradictory feelings towards the lost person or ideal and the inner conflicts these feelings provoke. The couples long for their lost lovers and, at the same time, avoid them, which leads to emotional turmoil. The regression of libido to the ego illustrates the processes that lead the characters to feel worthless and guilty. Münevver, Şefik, Fikret and Nejat, who feel guilty and worthless in place of the lost object or ideal, exercise deep self-criticism by directing their complex emotions towards their egos. The interplay of these three elements reveals the psychodynamic structure of melancholy.

Giriş

Melankoli, tıp ve psikoloji alanlarında yoğun bir şekilde incelenen ve tartışılan bir konudur. Klinik tanımlamalarda genellikle “karamsar” ve “kötü” ruh hâli şeklinde nitelendirilen melankoli; derin bir üzüntü, umutsuzluk ve enerji kaybı ile karakterizedir. Bu ruhsal durum, bireyin günlük işlevselliğini olumsuz yönde etkiler ve yaşam kalitesini ciddi anlamda düşürür. Psikolojik ve biyolojik etkenlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan melankoli, bireyin içsel dünyasında derin bir yankı bulur.

Psikiyatride melankoli, genellikle depresif bozuklukların bir alt tipi olarak sınıflandırılır ve yoğun araştırmaların merkezinde konumlandırılır. *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı* (DSM-5-TR)'nda melankoli bağımsız bir tanı kategorisi olarak yer almaz. Bunun yerine majör depresif bozukluk veya bipolar bozukluk gibi ruhsal bozuklukların alt tiplerinden biri olan melankolik özellikler (melancholic features) şeklinde tanımlanır (2022, s. 187). Sigmund Freud'un melankoli üzerine yaptığı çalışmalar, melankolinin psikanalitik kökenlerine dair önemli ipuçları sunar. Freud, melankoliyi sevilen bir kişinin veya idealin kaybına karşı verilen patolojik bir tepki olarak tanımlar ve yas süreci ile olan benzerliklerine ve farklılıklarına bakar. Melankoli, yas sürecinin patolojik bir formu şeklinde değerlendirilebilir. Melankolik birey, kaybedilen nesneye yönelik sevgi ve bağlılığını kendi benliğine yöneltir ve bu süreçte kendine yönelik suçlamalar ile değersizlik hissi ortaya çıkar (Leader, 2009, s. 36-37).

Edebiyat dünyasında melankoli, sıklıkla işlenen bir temadır. Edebî eserlerde karakterlerin içsel çatışmalarını, derin üzüntülerini ve umutsuzluklarını ifade etmek için güçlü bir araç olarak kullanılır. Melankolik temalar, bireyin varoluşsal sorgulamalarını kelimelerle anlatırken yaşamın anlamı ile ölümün kaçınılmazlığının keşfedilmesine olanak tanır. Bu bağlamda melankoli, edebiyatta yalnızca bir ruh hâlinin tanımı değildir; insan deneyiminin derinliklerini araştıran felsefi bir araç olarak da işlev görür.

Türk edebiyatında kadınların sesini ve duygularını ön plana çıkaran bir yazar olarak kabul edilen Güzide Sabri Aygün'ün *Münevver* (1901) ve *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* (1905) adlı ilk dönem romanları¹, melankolinin edebî temsiline dair çarpıcı örnekler sunar. İnsanın iç dünyasının derinliklerine inen ve duygusal karmaşıklıkları ustalıkla işleyen yazarın iki romanında da karakterlerin yaşadığı derin duygusal çatışmalar ve karasevda, melankolik ruh hâlinin edebî bir yansıması olarak öne çıkar. Bu çalışmada, yazarın bahsi geçen romanlarını Freud'un yas ve melankoli teorisi çerçevesinde analiz ederek karakterlerin psikolojik ve duygusal deneyimlerini çözümlenmek amaçlanmaktadır. Söz konusu kuramsal çerçeve, romanlardaki aşk,

1 Güzide Sabri'nin edebî kariyerini dönemlendirmek gerekirse özellikle evliliği öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı döneme ayırmak mümkündür. İlk dönem olarak adlandırılabilen evlilik öncesi dönemde, Güzide Sabri ilk romanını kaleme alır. Ancak evlilikle beraber eşi Ahmet Sabri Bey'in karşı çıkışları sebebiyle uzun bir süre gizlice yazmak durumunda kalır ve bu sebeple edebî üretiminde belirgin bir kesinti yaşanır. Dolayısıyla Güzide Sabri'nin *Münevver* ve *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* romanlarının “ilk dönem eserleri” olarak nitelendirilmesi, hem edebî üretim sürecinin kronolojik bir değerlendirmesi hem de yazarın kişisel yaşamındaki değişimlerin sanatsal faaliyetlerine etkisinin bir göstergesi kabul edilebilir.

kayıp ve melankoli temalarının daha geniş bir bağlamda değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Edebiyat ile psikanaliz arasındaki kesişim noktasında Güzide Sabri'nin eserlerini sadece edebî bakımdan değil, insan psikolojisi ve duygusal deneyimler bakımından da değerlendirmenin amaçlandığı makalede, Türk edebiyatının tarihî bir dönemine ve yazarın eserlerine dair özgün bir bakış açısı sunmak mümkündür. Döneminin sosyal, siyasal ve psikolojik atmosferini yansıtırken aynı zamanda edebî zenginliği ve derinliğiyle dikkat çeken eserleriyle Güzide Sabri üzerine akademik düzeyde değerlendirmelerde bulunmak, onun Türk edebiyatındaki yerinin tam olarak anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

1. Güzide Sabri ve İlk Dönem Eserleri

Tanzimat dönemi, Türk edebiyatında birçok değişimi beraberinde getirir. Bu dönemde, Batıdan etkilenme ve yeni bir kültür dairesine yönelme eğilimi, edebiyatta da önemli bir dönüşümü tetikler. Söz konusu dönüşüm, hem edebî kıymeti yüksek eserlerin ortaya çıkmasına hem de geniş kitlelere hitap eden eserlerin yaygınlaşmasına yol açar. Servet-i Fünûn döneminde yazı hayatına başlayan ve popüler edebiyat kabul edilen türde eserler veren Güzide Sabri Aygün, özellikle aşk ve hastalık temalı eserleriyle döneminde geniş bir okur kitlesi tarafından ilgiyle okunmuş ve tartışılmıştır. Kara sevda yazarı olarak tanınan isim tarafından kaleme alınan eserler, döneminde geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesine rağmen edebî nitelik bakımından her zaman yeterli kabul edilmez. Örneğin; Tanzimat dönemiyle beraber geniş kitlelere hitap eden ancak edebî kıymeti yüksek olmayan eserler için popüler edebiyat ifadesini kullanan Bilge Ercilasun, Güzide Sabri'nin eserlerini "marazi hassasiyet romanları" sınıfına dâhil etmekte ve bu tarzı popüler edebiyat olarak kabul etmektedir (1997, s. 440). Nihad Sami Banarlı da Güzide Sabri'nin eserlerini nitelik bakımından yetersiz bulmaktadır:

Bu romanlar, roman tekniği bakımından kuvvetli olmadıkları hâlde san'atkârının fazla hissiliği ve intişar ettikleri yıllardaki muhterib memleket havasının bu çeşit eserlere çok elverişli bir muhit yaratışı dolayısıyla Güzide Sabri, bu asrın bilhassa ilk yirmi beş yılı süresince büyük bir okuyucu kütlesi tarafından merakla ve alaka ile takibedilmiş ve eserleri def'alarca yeniden tabedilmiş bir muharrirdir. (Banarlı, 1983, s. 1222)

Ancak Güzide Sabri'nin eserlerini sadece popüler edebiyat veya piyasa edebiyatı olarak etiketlemek, onun edebî değerini göz ardı etmek olur. Zira eserlerinde derin duygusal atmosferlerin yanı sıra karmaşık aşk hikâyeleri bulunur. Bu öğeler, onun edebî değerini ve sanatsal yeteneğini yansıtan önemli unsurlardır. Özellikle kendisine asıl ününü kazandıran *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*'nde karakterlerin iç dünyaları ustalıkla işlenir; insan psikolojisi, toplumsal normlar ve bireylerin içsel çatışmaları öne çıkarılır. Böylelikle duygusal bir yolculuğa çıkan okuyucuya karmaşık duygularını ve ilişkilerini derinlemesine keşfetme imkânı sunulur. Yaratılan derin duygusal atmosfer, okuyucuları etkilemenin ötesinde, insan doğasının karmaşıklığını anlama çabasının bir yansımasıdır.

Anılarında yazma konusundaki eğiliminin küçük yaşlardan beri var olduğuna değinen yazarın hayatında babasının II. Abdülhamid'in emriyle Sivas'a sürgün edilmesi ve Münevver Hüsniye adındaki çocukluk arkadaşının kan kusarak vefat etmesinin önemli bir yeri vardır. Yaşadığı olayların kendi ruhunda bıraktığı etkiyi kalemi aracılığıyla aktarmaya çalışan yazarın eserlerinde, bahsi geçen olayların izlerini görmek mümkündür. Yazarın 16 yaşında iken yazdığı ve 1899'da *Hanımlara Mahsus Gazete*'de tefrika edilip 1901'de yayımlattığı kitabı *Münevver*, çocukluk arkadaşından esinlenerek yazılmıştır (Tonga, 2021, s. 13). Güzide Sabri de ilk romanının konusunu birebir tecrübe ettiği bir olaydan aldığını ifade etmektedir:

O esnalarda Münevver Hüsniye ile olan arkadaşlığımız başladı. Civarımızdaki ufak bir köşkte oturuyorlardı. Onlar da buraya tebdil-i havaya gelmişlerdi. (...) Evlendiği gündən az bir müddet sonra kocası ile hep ayrı yaşadığını anlattı. Kışın soğukları, bizim rahatımızı bozmuştu. Onlar da, biz de İstanbul'daki evlerimize dönmüştük. Birbirimizi sık sık görüyorduk. O kışın nihayetinde, arkadaşım "anne" olmuştu. Fakat, kan kusuyordu... Yataktan kalkamadı. Ölümünden iki gün evvel kendisini gördüm; bana gözleri ile yalvarır gibi bakıyordu. Hayatımın bu hazin vakasını yazacağımı kendisine tekrar vaat etmişim.

İşte... İlk eserim olan Münevver'i bu surette yazdım. (Aygün, 1934, s. 14-15)

Arkadaşlık ve ölüme dair bir anıdan yola çıkan eserde aşk, ıstırap ve gözyaşıyla dolu bir atmosfer hâkimdir. Kadın karakterlerin merkezde yer aldığı romanda, duygusal unsurlar ön plandadır. Münevver'in duygusal deneyimi eserin temel izleğini oluşturur ve bu temel izlek hastalık ve melankoli temalarıyla desteklenir. 1905 yılında yayımlanan ikinci eseri *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*'nde de benzer kurgu takip edilir. Duygusal derinlik ve kadın okuyuculara seslenmesiyle dikkat çeken romanlarda solgun, hassas ve hastalıklı gençlerin duygusal ve fiziksel sıkıntıları edebî bir dille aktarılır. İçli ve duyarlı kadınların yaşadığı, mutsuz şekilde sonlanan aşkların anlatıldığı eserlerde, karakterler yoğun duygular altında yaşamaya çabalarken bir yandan da kendilerine karşı bir irade savaşı verirler. Dönemin edebî anlayışına paralel şekilde çiftler genellikle kalp rahatsızlıkları, verem, tifo gibi hastalıklara yakalanır ve bu hastalıkların sonucunda yaşamlarını yitirirler. Histerik, solgun çehreli, bitkin, yoğun derecede duygulu, ince ve hassas bir ruha sahip kadın ve erkek karakterlerin yer aldığı iki romanda tabiat tasvirleriyle beraber duygusal derinlik artırılır (Yıldız, 2021, s. 2821). Zira tabiat tasvirleri, karakterlerin iç dünyalarını yansıtırken aynı zamanda doğanın kendisinin de insan duygularıyla bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır.

2. Yas ve Melankoli

Mitolojide, tıpta, felsefede, edebiyatta, müzikte, sinemada ve günlük dilde sıkça karşılaşılan melankoli kavramı, psikiyatride değişkenlik gösteren ve çeşitli klinik formlar alan bir durum olarak ele alınmaktadır (Taylor ve Fink, 2006, s. 2). Allan V. Horwitz ve Jerome C. Wakefield tarih boyunca farklı alanlarda melankoliye dair kavramsallaştırmaların tutarlı olduğunu öne

sürmektedir. Patolojik hal ile “normal” duygular arasındaki ayrımı yapmak için kullanılan “sebebi olan” ve “sebebi olmayan” ölçütünün çeşitli versiyonları üzerinden geliştirilen köklü ve oldukça iyi işlenmiş bir gelenek mevcuttur ve bu gelenek antik çağlara kadar uzanmaktadır. 2500 yıllık kaydın tamamı, melankolinin “normal” bir insanın duygusal tepkisinin abartılı bir formu olduğunu ve bu nedenle tanısız mantığın ilk adımında normal olanı patolojik olandan ayırmak için durumun tetikleyici sebeplerle ilişkisini ortaya koymak gerektiğini göstermektedir (Horwitz ve Wakefield, 2007, s. 71).

Melankoli, psikiyatri bilimi içinde derin bir hüznün, umutsuzluk ve içsel acı ile karakterize edilen bir ruh sağlığı durumudur. Kısa süreli duygusal dalgalanmalar ile karıştırılmaması gereken bu durum, kronikleştiğinde bireylerin günlük işlevselliğini önemli ölçüde etkileyebilir ve yaşam kalitesinde belirgin bir düşüşe neden olur. Melankoli, diğer depresyon türlerinden kendini suçlama, aşırı değersizlik hissi, umutsuzluk, intihar düşünceleri, uyku ve iştah bozuklukları gibi ağır semptomlarla ayrılır (Parker ve Hadzi-Pavlovic, 1996, s. 203-205). Bu bozuklukta kişi, sıklıkla derin bir negatif düşünce girdabında sıkışıp kalır ve kendisini kötü hissetme durumu, bir kısır döngü haline gelir. Modern literatürde, melankolinin biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin karmaşık bir etkileşimi sonucu ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Özellikle kayıplar, travmalar, kronik stres ve genetik yatkınlıklar bahsi geçen durumun gelişiminde önemli rol oynar (Goodwin ve Jamison, 1990, s. 315).

Yas, bir kişinin, sevdiği birinin ölümü veya kaybıyla yaşadığı doğal bir duygusal tepkidir. Psikiyatrik literatürde yas, kayba verilen doğal bir tepki olarak ele alınır. Bu süreç üzüntü, geri çekilme, öfke gibi duygusal tepkiler içerebilir; ancak zamanla birey kaybı kabullenir ve normal işlevselliğine dönebilir Normal yasın süresi kişiden kişiye değişiklik gösterse de, birey zamanla acısını azaltır ve hayata uyum sağlar (American Psychiatric Association, 2022, s. 326). Psikiyatri bilimi, yasın normal bir süreç olduğunu ve kişinin genellikle belirli bir süre içinde kendi başına iyileştiğini kabul eder. Yas, duygusal bir travma süreci olmasına rağmen çoğu insan zamanla kaybı kabul eder, acıyı işler ve hayatına devam eder. Yas süreci genellikle farklı aşamalardan geçer ve her insanın deneyimi kendine özgüdür. Öncelikle inkâr veya şok yaşanabilir; kişi ölüm gerçeğini kabul etmekte zorlanabilir. Ardından öfke, suçluluk, depresyon ve kabullenme gibi duygular gelir. Yas sürecinin uzunluğu ve yoğunluğu, kişinin ilişki kurduğu kişiye, ölümün nasıl gerçekleştiğine ve kişinin kendi duygusal yapısına bağlıdır. Melankoli ise majör depresif bozukluğun ağır bir alt tipi olarak tanımlanır. Melankolik depresyon; kişinin hayattan zevk alamama, derin bir suçluluk duygusu duyma, gelecekle ilgili umutsuzluk hissetme ve işlev kaybı yaşamasıyla karakterizedir Melankoli, dışsal bir kayıptan kaynaklanabilir, ancak bu süreçte kayıptan bağımsız olarak içsel bir derin acı mevcuttur ve genellikle profesyonel tedavi gerektirir. (Parker, Hadzi-Pavlovic, Boyce, 1996, s. 20-37).

İnsan duygusal deneyimlerinin karmaşıklığı içinde ilgi çekici ve derinlemesine incelenen konular arasındaki yas ve melankoli, duygusal ve ruhsal zorlukları içeren ancak farklı temellere sahip olan durumlar kabul edilir. Freud’un çağdaş yaklaşımı, melankolinin derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olurken yasın daha bilinçli bir tepki olduğunu öne sürmektedir. Çünkü

yas, genellikle sevilen birinin kaybına tepki olarak ortaya çıkar ve bu süreçte kişi, kaybı kabul etmek ve yaşamını yeniden düzenlemek için çaba sarf eder; yas tutan kişi zamanla iyileşir ve “normal”e döner. Melankoli ise derin bir hüznün, ilgisizlik ve düşük özsaygı ile karakterizedir. Birey; kendini suçlar, aşağılar ve ceza bekler. Ancak Freud’a göre bu suçlamalar aslında bilinçdışında yer alan bir yas sürecinin yansımasıdır. Bir kayıp veya eksiklik hissi, bilinçdışında bir nesne ya da ideal kaybı kabul edilir; bu, kişinin kendini suçlaması ve kendine yönelik hakaretlerle ifade bulur ve cezalandırılma beklentisinin yanılmasına dönüşmesiyle yoğunlaşır. Melankolik bireyler, benlik saygısında alışılmadık bir düşüş ve benlik fonksiyonlarında belirgin bir zayıflama gibi, yas sürecinde görülmeyen bazı farklı belirtiler sergilerler. Yas sürecinde kişinin dış dünya algısı değersizleşirken melankolide bu değersizlik ve boşluk duygusu benliğe yönelir (Freud, 2005, s. 343).

Melankoli ile yas arasındaki ilişkiye ve kavramların kendi içindeki dinamiklerine dair kuramsal bir analiz sunan Freud, sevilen bir nesnenin kaybının hem yasta hem de melankolide benzer duygusal tepkilere yol açabileceğini vurgulamaktadır. Yasın, sevilen birinin kaybına tepki olarak derin bir üzüntü, dış dünyaya ilginin kaybı ve diğer belirgin ruh hali değişiklikleriyle biçimlendiğini belirtirken melankolinin daha derin ve karmaşık bir içsel işleme işaret ettiğini açıklar. Freud, melankolik bireyin kendi benliği hakkında derin bir öz-eleştiri içinde olduğunu, kendini değersiz ve aşağılık hissettiğini ve kendisinin cezalandırılmayı hak ettiğini düşündüğünü ifade eder. Bu durumu yas ile karşılaştırarak yasta kişinin kaybettiği nesneye olan bağlılığını zamanla azalttığını ve gerçekliği kabul ettiğini, ancak melankolide bu sürecin daha karmaşık ve acı verici olduğunu öne sürer (Freud, 1917, s. 243-245).

Julia Kristeva melankoliyi, bir kişide ara sıra ya da kronik olarak ortaya çıkan, genellikle “manik faz” şeklinde adlandırılan coşkunluk evresiyle dönüşümlü görülen, engellenme ve sembolizasyon yetersizliği ile karakterize edilen kuramsal bir semptomatoloji olarak adlandırır. Klasik psikanalitik teoriye göre (Karl Abraham, Sigmund Freud ve Melanie Klein) melankoli, tıpkı yas gibi, kaybedilen nesneye yönelik bir saldırganlığı gizler ve böylece melankolik kişinin yas tutulan nesne için beslenen karşıt duygular neticesinde ambivalansı açığa çıkarır. Bu durumda kendine yönelik şikâyet, aslında bir başkasına yönelik bir şikâyetir ve kendini öldürme eylemi, trajik bir şekilde başkasını yok etmenin bir kılıfıdır. Söz konusu mantık, sert bir üstbenlik ve benlik ile diğerinin idealizasyonu ve değersizleştirilmesi arasındaki karmaşık bir diyalektiği varsayar ve bu etkinliklerin tümü, özdeşleşme mekanizmasına dayanır. Sevilen-nefret edilen diğerine özdeşleşme, onu içe alma, içselleştirme ve yansıtma yoluyla o nesnenin yüce bileşeni kişinin içinde var olarak onun yargıcı haline gelir. Aynı zamanda nesneye ait olan özel bileşen özneyi küçük düşürür ve özne ondan kurtulmak için mücadele eder. Sonuç olarak melankolinin analizi, kişinin kendine yönelik şikâyetinin aslında bir başkasına yönelik nefreti olduğunu ortaya koyar, bu da şüphesiz beklenmedik bir cinsel arzunun alt tabakasını oluşturur. Her zaman başka bir yerde olan ve asla ulaşılmayan cinsel arzu, hiçlik ya da ölüm vaatleriyle iç içe geçer ve derin bir hüznün duygusuna sebep olur. Onların hüznü, sembolize edilemeyen, adlandırılmayan narsisistik bir yaranın en arkaik ifadesidir. Narsisistik melankolik kişiler için hüznün başka bir şeyin eksikliğinde bağlandıkları bir ikame nesnedir. Bu durumda intihar,

savaşın gizlenmiş bir eylemi değil; hüznle bir bütünleşme, onun ötesine geçme girişimidir (Kristeva, 1992, s. 9-13).

Melankoli, özelliklerinin bir kısmını yas sürecinden, bir kısmını da narsisistik nesne seçiminden narsisizme gerileme sürecinden alır. Melankoli, yas gibi gerçek bir nesnenin ya da idealin kaybına verilen bir tepkidir ve yasin sağlıklı bir süreçten patolojik bir duruma dönüşmesine neden olan ek faktör/faktörlerden sorumludur. Sevgi nesnesinin kaybı, bireyin nesne ilişkilerinde var olan ikircikli duygularını harekete geçirir ve açığa çıkarır. Bu durumda, takıntı nevrozu eğilimi olan kişilerde ikircikli çatışmalar patolojik bir yas sürecine dönüşür (Freud, 1917, s. 249). Kişi, sevdiği nesneyi kaybettiği için kendini suçlamaya başlar ve bu suçlamalar, yasin anlatılma şeklini belirler. Kişi, sevgi nesnesinin kaybını kendi isteğiyle gerçekleştirmiş gibi hisseder; yoğun bir kendini kınama ve suçlama sürecine girer. Sevilen kişilerin ölümünün ardından ortaya çıkan bu tür takıntılı nevrotik depresyonlar, libidonun geri çekilmesi olmadığında ikircikli çatışmaların ne denli güçlü olabileceğini gösterir.

Melankoliye yol açan nedenler, çoğu zaman ölüm gibi açık ve net bir kayıp olgusundan daha karmaşıktır. Melankoli, sevgi ve nefret duygularını bir ilişkiye yansıtan ya da var olan ikircikli duyguları güçlendiren her türlü incinme, haksızlığa uğrama ve hayal kırıklığı durumlarını içerir. Bu ikircikli çatışma, hem yaşantısal hem de genetik kökenlere dayanır ve melankolinin oluşmasında göz ardı edilmemesi gereken bir önkoşuldur. Söz konusu koşullar altında, melankoli sadece bir nesne kaybı tepkisi olmaktan çıkar ve bireyin içsel dünyasındaki sevgi-nefret çatışmalarının açığa çıktığı bir süreç hâline gelir. Bu nedenle melankoliyi anlamak için bireyin yaşadığı kayıplarla beraber içsel çatışmalarını dikkate almak önemlidir. Zira melankoli, sadece dışsal olayların değil, aynı zamanda bireyin içsel psikolojik dinamiklerinin bir yansımasıdır. Melankolik kişi kendini değersiz ve hiçbir şeye layık olmayan biri olarak görür. Üstelik bunu oldukça açık bir şekilde dile getirir. Darian Leader'a göre birçok depresif insan kendini değersiz hisseder, ancak melankolik olanlar farklıdır; çünkü bunu, diğerlerinde sıklıkla görülen çekingenlik olmadan ifade edebilirler. Benzer şekilde, birçok nevrotik kişi değersizlik ya da işe yaramazlık duygularını fiziksel görünümüne bağlarken melankolik kişi, çok daha derin bir şikâyetle bulunur. Onun için yanlış olan sadece dış özellikleri değil; aynı zamanda varlığının kendisidir. Melankolik kişinin kendini kötü bir insan olarak mahkûm etmesi, varoluşuna ilişkin ontolojik bir şikâyettir. Söz konusu şikâyet, aslında içselleştirilmiş başka birine yöneltilen eleştirilerden ibarettir. Melankolik, kaybettiği kişiyle tamamen özdeşleşmiştir. Bu, her zaman gerçek bir ayrılığın ya da kaybın yaşandığı anlamına gelmez. Ancak kayıp meydana geldikten sonra, o kişinin imgesi melankolik kişinin benliğinin yerine transfer edilir. Kaybedilen kişiye yönelik öfke ve nefret de benzer şekilde yer değiştirir; böylece benlik artık terk edilen nesneymiş gibi yargılanır (Leader, 2009, s. 35-37).

Freud, yas sürecinin ölen kişinin yoğun şekilde ikili duygularla karakterize edilmesi ve/veya yas tutanın narsisistik nesne-seçimi eğilimi olması durumunda patolojik bir forma dönüşebileceğini vurgular. Bir kişi, nesne kaybını hayatın en erken dönemlerinde yaşanan hayal kırıklıkları gibi sebeplerle benliğine bir yara olarak algılayabilir. Dolayısıyla yas hem

bilinçli hem de bilinçdışı bir süreçtir ve keder her zaman birden fazla hikâyeyi kapsamaktadır (Freud, 1917, s. 244-245). Kayıp sonrası kaçınılmaz ve gerekli olan yas tepkilerinin zaman içerisinde azalmayarak yas sürecinin patolojik bir hâl alması olan karmaşık yas², kişinin kendisini aşırı bunalmış hissetmesi ya da uyumsuz davranışlara başvuracak düzeyde keder duygusuna yoğunlaşmasıdır. “Bu durumda, kişi yas sürecinin tamamlanmasına yönelik bir ilerleme olmaksızın yasin bir evresinde bitmez tükenmez biçimde takılı kalır” (Tezan, 2013, s. 227). Freud'un karmaşık yas ve melankoli arasındaki ayrımı belirsizdir, ancak psikanalist Vamık Cemal Volkan, bu ayrımı vurgulayan psikodinamik bir bakış açısı ortaya koyar. Karmaşık yas durumunda, ölünün içsel temsilleri (introjekler), normal yas tutmada olduğu gibi ağlayanın benlik temsiliyle birleşmez; onlar bağımsız bir varoluşa sahip gibi görünür. Ölü kişi, ağlayanın zihninde hâla hayatta gibi görünmektedir. Öte yandan depresif bir durumu karakterize eden benlik ve öz eleştirel suçlamaların daha kapsamlı bir şekilde bölünmesine dair az işaret bulunmaktadır (Volkan, 1984). Karmaşık yasta, yaygın yas tepkileri zamanla azalmayarak veya artarak daha uzun süre devam eder; sıklıkla kaybedilen kişiyle ilişkilendirilen öz-eleştirel suçlamalar görülür. Bu, kişinin kendisinin bir parçasını kaybettiği hissini de içerebilir. Karmaşık yasta kaybedilen kişiye yoğun ve sürekli bir özlem gözlemlenirken huzursuzluk, keder ve umutsuzluk hisleri ile birlikte gelen melankolide, kaybın farkındalığı belirgin değildir (Kristensen, 2013, s. 856).

Psikanalitik kuramında melankolinin oluşumunu anlamak için temel üç ön koşulu dikkate almak gerekmektedir: Nesne yitimi, ambivalans ve libidonun benliğe gerilemesi. Bu üç unsur, bireyin derin bir depresif durum yaşamasına yol açan dinamiklerin anlaşılmasında kritik öneme sahiptir. Melankolinin temel ön koşulu kabul edilen nesne yitimi, bireyin değer verdiği kişi veya şeyleri kaybetmesi anlamına gelir; bireyin içsel dünyasında derin bir boşluk ve eksiklik hissi yaratır. Bu kayıp; bir ölüm olayı, bir ilişkinin sona ermesi veya başka bir önemli bağın kopması şeklinde olabilir. Melankolik birey, bu kaybı içselleştirir ve kaybedilen nesneyle olan bağını koparmakta zorlanır. Aynı teoride yer alan ambivalans, sevgi ve nefret gibi karşıt duyguların aynı nesneye yönelmesi olarak tanımlanır. Melankolik birey, kaybettiği nesneye karşı yoğun sevgi duyguları beslerken aynı zamanda bu nesneye yönelik güçlü öfke ve düşmanlık duyguları da hisseder. Ambivalans, bireyin içsel çatışmalarını derinleştirir ve melankolik durumun karmaşıklığını artırır (Leader, 2009, s. 47-49). Kaybedilen nesneye yönelik geliştirilen karışık duygular, bireyin kendisini suçlamasına ve değersiz hissetmesine yol açar. İçsel çatışma, melankolik kişinin benliğine yönelik saldırılarında ve kendine zarar verici düşüncelerinde merkezî bir rol oynar. Freud, melankolide libidonun kaybedilen nesneden çekilerek benliğe yöneldiğini, yani geri çekildiğini öne sürer. Bu süreç, libidinal enerjinin kaybedilen nesneye olan bağdan kopararak bireyin kendi benliğine yöneltilmesi anlamına gelir. Gerileme hâli, melankolik bireyin kendi benliğini kaybedilen nesneyle özdeşleştirmesine ve sonuç olarak kendi üzerine yoğunlaşan bir eleştirel bakış geliştirmesine neden olur (Freud, 1917, s. 257-258). Böylelikle bireyin kendine yönelik derin bir suçluluk ve değersizlik hissi yaşamasına yol

2 Klinik pratikte farklı bulgularda ve şekillerde görülmesi sebebiyle anormal yas, karmaşık (komplike) yas, çözümlenmemiş yas, maskelenmiş yas, kronik yas, gecikmiş yas, uzun süreli yas gibi değişik şekillerde adlandırılır (Tezan, 2013, s. 227).

açar. Benlik, söz konusu süreçte hem kaybedilen nesnenin hem de bireyin kendisinin yerini alır; bu da bireyin yoğun bir öz-eleştiri ve kendini aşağılama sürecine girmesi anlamına gelir

3. Melankolik Aşklar ve Bedenler

3.1. Sonsuz Bir Mesele: Ölümün ve Kaybın İzinde Melankoli

Güzide Sabri'nin çalışmaya konu olan *Münevver ve Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*'nde ölüm ve kayıp gibi evrensel temalar ustalıklı işlenirken kadın ve erkek karakterler melankoli duygusunun derinliklerine doğru uzun bir yolculuğa çıkar. Melankoli, *Türkçe Sözlük*'te "Kara sevda, hüznün" karşılıklarıyla yer alırken melankolik de "kara sevdaya tutulmuş, kara sevdalı, hüznün veren, hüznün belirtisi olan" şeklinde tanımlanmaktadır (2011, s. 1648). Karasevdaya tutulan karakterlerde melankolinin üç ön koşulu olan nesne yitimi, ambivalans ve libidonun benliğe gerilemesini görmek mümkündür. Karakterlerin içsel dünyalarında var olan melankoli, nesnelere yitirilmesiyle, özellikle de ölümle karşılaşmalarıyla derinleşir.

Münevver ve Şefik aşkında melankoli, aşkın en başından itibaren onlara eşlik eder. Henüz ikisi de çocukken aralarında başlayan ilişkide تنها yerler ve karanlık köşeler aranır. Yine yalnızlığı çağrıştıran zaman dilimleri olan gece ve seher vakti, bu çift için en sevilen vakitlerdir. Nesne kaybının yaşanmadığı ilişki anlarında dahi "Sonra şuramda, göğsümün şurasında derin ve hazine, ateş gibi bir acı var!" (2022, s. 18) diyen Münevver ile Şefik karşılıklı ağlamaktadır. Daima muhabbetlerinin ölünceye kadar olduğunu dile getiren Şefik, hüznün verici durumlardan haz almaktadır. Nişanlandıktan sonra genç adamın tavırlarındaki hüznün yoğunluğu artar çünkü vereme yakalandığını öğrendiği için sevdiği kişiyi kaybedeceğinin ve ölümüyle onun da kendi kaybını yaşayacağını farkındadır. Onun için kayıp henüz fiziksel aşamada değil, düşünsel dünyadadır. Bu aşama, zaten melankoliye yakın olan Şefik'in hastalıkla beraber ölüm kaygısını yoğun bir şekilde yaşamasına ve melankolik ruh hâline kolaylıkla girmesine sebep olur. Ölümüyle Münevver'in yakın zamanda deneyimleyeceği nesne yitimini daha zor olmaması adına erken bir tarihe çekerek nişanı bozar. Nişanın bozulmasıyla beraber hiç beklemediği bu hamle karşısında şaşkına dönen Münevver de henüz ölüm nedeniyle sevdiği adamın varlığını fiziksel olarak yitirmese dahi mektupla gelen ayrılıkla nesne yitimini deneyimler. İlişkinin sona ermesiyle hayatındaki idealini kaybeden Münevver'in "büyük" kaybı, onun melankolik durumunun temelini oluşturur.

Sağlıklı bir yas süreci geçiremeyen Münevver, melankolinin bir diğer önkoşulu olan ambivalans evresine geçer. Bu aşamada yitirdiği nesne olan Şefik'e karşı aynı anda sevgi ve nefret gibi karşıt duygular besler. Münevver'in kaybettiği kişi veya ideal hakkında karmaşık duygular beslemesi, onun melankolik ruh hâlini derinleştirir. Şefik'in onu başka bir kadın için terk ettiğine inanan karakter, sevdiği adamdan intikam almaya karar verir. Münevver, Şefik'ten intikam almak için kendisine talip olan bir erkeğin evlilik teklifini kabul eder. Kendisine zarar veren aşkın yöneldiği nesne olan Şefik'e hissettiği düşmanlık duygusu ile intikam dürtüsünü bilinçdışı olarak kendine yönlendiren kadın, sevmediği bir adamla evlenerek kendine zarar vermek istemektedir. Kendine verdiği zarar, ötekine vermek istediği zararı da temsil eder.

Freud'a göre nesneye yönelik düşmanlıklarını açıkça ifade etme gereksiniminden kaçınmak için kendini cezalandırma yolu ile nesneden intikam almak sık rastlanılan bir durumdur (Uslu ve Berksun, 1993). Münevver'in içsel dünyasında yaşanan ambivalans durumu, kendini suçlamasına ve cezalandırmasına neden olur:

Ben Şefik'ten intikam alacaktım, bu izdivaca da onun için razı olmuştum. Fakat bana talip olan öbür zavallının bu işte kabahati ne? O da bir yuva yapmak, mesut bir istikbal hazırlamak emelinde değil mi ve beni bu emeline uygun bulduğu için bana talip olmamış mıydı? Demek ben onun nazarında iyi bir insan, ona saadetini verebilecek bir kadındım. Ne bilsin ki öbür yandan yuvasını yapmak isterken karşısındaki yuvası yıkılmış bir biçaredir. Ne bilsin ki ben onu intikamıma bir vasıta olarak kullanacağım!... O halde şimdi ben bu hareketimle ona ihanet etmiş olmuyorum mu? Ona da yazık değil mi? Niçin onun ümitlerini, emellerini ondan habersiz tarumar ediyorum? Fakat ben bütün bunları düşünmekle beraber yine arzularımın bir türlü vazgeçemiyor ve hiçbir şeyden haberi olmayan günahsız bir adamı intikamım uğrunda kullanmak istiyordum. Ah ben ne kadar zalim olmuştum. (2022, s. 37)

Münevver'in duyguları son derece çelişkilidir. Bir yandan intikam arzusuyla doluyken diğer yandan bu arzunun bir başkasına zarar vermesinden duyduğu vicdan azabıyla boğuşur. Ambivalans, yani aynı anda hem sevgi hem de nefret duygularını yaşama sebebiyle Münevver, kendisine talip olan adamı hem bir intikam aracı olarak görür hem de onun duygularına ve hayallerine zarar vermektan dolayı suçluluk hisseder. Bu duygusal ikilem, Münevver'in melankolik yapısının derinliğini ve karmaşıklığını gözler önüne serer. Onun intikam duygusuyla hareket ederken kendi arzularına ve içsel dünyasına yönelmesi ise libidonun benliğe gerilemesine işaret eder. Freud'a göre libidonun dış dünyadaki nesnelere çekilip benlik üzerine odaklanması melankoliye yol açar (Freud, 1917, s. 258). Münevver, dış dünyadaki ilişkilere ve nesnelere değil, kendi içsel çatışmalarına ve arzularına odaklanır. İntikam arzusuyla hareket etmesi, onun içsel dünyasında yaşadığı karmaşa ile kendine yönelen saldırganlığının göstergesidir.

Münevver, Şefik hakkındaki gerçeği öğrendiğinde kendini suçlama ve kendine saldırma dozunu artırır. Saldırma hâli, sadece soyut boyutta kalmayarak yumrukları ile başına ve göğsüne vurmasıyla, başını duvarlara çarpmasıyla maddi bir boyut kazanır. Sevdiği nesne olmadığına kendi hayatını da değersizleştiren bu tavır, yaşamaktan korkma ve iğrenmeyi beraberinde getirir. Melankolik bireylerin hastalıkları yolu ile sevdiklerine acı çektirme arzusu, hem Şefik'te hem de Münevver'de kendini gösterir. Münevver, ölen sevgilinin arkasından onun ölümüne sebep olan hastalığa yakalandığı için kendini mutlu kabul eder. Vereme yakalanan Münevver, anne ile babasının üzüntüsüne ve tüm çabasına karşın hastalığının ilerleyen seyrini yaşadıklarına teselli kabul ederek Şefik gibi ölmeyi diler. "Ben de Şefik gibi öleceğim ve o günü bekliyorum." (2022, s. 65) sözleriyle düşüncesini açıkça ifade eder. Melankolide kişinin haz duyduğu kendine eziyet etme davranışını dış dünyayla ilginin kesilmesi, sevme kapasitesinin kaybı, davranışsal ketlenme, kendine saygıda azalma, kendini kınama ve yermeye varan sanrsal cezalandırılma beklentisi takip eder. Münevver'in anne, baba, arkadaş gibi bağlanabileceği

başka nesnelere olsa dahi Şefik'e psikotik biçimde bağlanması ve belli bir libidinal durumdan isteyerek vazgeçmemesi sebebiyle zamanla kendisinde gerçeklikten kopma hâli gözlenir. "Seni heyecanlar ile özlediğim halde niçin gelmedin?" diyen Şefik'in sitemkâr sesini duyan karakter, gerçek ile hayali birbirine karıştırır. Şefik'in sesinin zihninde yankılandığı anlar, Münevver'in kavrayışını tam manasıyla etkisi altına alır; o, yalnızca Şefik'in sesine kulak verir hâle gelir, âdeta onun rehberliğinde hareket eder. Münevver'in Şefik'le olan hayali bağı, onun zihinsel ve duygusal dünyasında derin bir iz bırakır. "Gerçek" dünya ile bağı zayıflayan melankolik karakter, giderek daha fazla hayal âlemine dalar. Günlük aktivitelerden ve sorumluluklardan uzaklaşır, kendi içine kapanarak Şefik'in sesinin yankılandığı hayali dünyaya saplantılı bir odaklanma yaşar. Zira Münevver'in paranoyası tüm nesnelere dışarı atılmasını tetikler; bu durumda ortaya çıkan "iyi" nesnelere de dışarı atılma korkusu, onu dünyada nesnesiz ve bağımsız bir şekilde bırakır. Freud, "Yas ve Melankoli"de üstbenlik işlevini, kaybedilen diğerinin suçlayıcı bir ses olarak içselleştirilmesine ve dönüşmesine kadar izler; bu ses, tam olarak benliğin, eğer diğer kişi hayatta kalsaydı ona söyleyeceği şeyleri ifade eder. Kişinin kendi varsayımsal sesinin, giden kişinin sesi hâline dönüşmesi, yok olan kişiye karşı olan sesin, kalan kişiye karşı olan ses hâline dönüşmesidir. Böylece kişinin kendi sesi, diğerinin hipostazlaşmış sesinde yabancılaşır ve kişi, aslında diğerine karşı yöneltilmiş olan ancak saptırma yoluyla kendisine yöneltilen suçlamaları yaşar. Diğerine karşı dile getirilemeyen suçlama, nihayetinde yalnızca kendine karşı söylenebilir hâle gelir. Bu, kişinin kendi sesiyle varlığını tehlikeye atması demektir çünkü kişinin kendi sesi, başka bir yerden geri dönerek yaralayıcı bir güçle kendi varlığına saldırır (Butler, 1998, s. 177).

Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi'nde birden fazla anlatıcının kullanıldığı bölümlerin çoğunluğunu Fikret'in tuttuğu günlük ve gönderdiği mektuplar oluşturur. Bahsi geçen günlük ve mektuplarda ben anlatıcının imkânları ve sınırlamalarıyla hareket edilir. Fikret, yazdığı satırlarda kendi ruh hâlini ve düşüncelerini çözümleyerek psikolojik ve fiziksel durumunu ayrıntılı bir şekilde anlatır. Bu nedenle okuyucu, Fikret hakkında pek çok bilgi edinir (Yıldız, 2021, s. 2824). Günlük ve mektuplardan önce Fikret'in teyzekızı Suat ve onun bir arkadaşı aracılığıyla karakter okura tanıtılır. Anlatılanlar, Fikret'in aşk ile tanışmadan önce melankolik bir karakter sergilemeye başladığını gösterir. Annesinin kaybıyla babasına bağlanan Fikret, babasını nesne olarak seçer ve libidosunu ona yoğun bir şekilde bağlar. Ancak babasının iş sebebiyle başka bir şehre taşınması ve orada evlenmesi Fikret'i hayal kırıklığına uğratar:

Babasının bir memuriyetle başka bir memlekete gidişi Fikret'i günlerce ağlattı. Bu ayrılık ona teselli kabul etmeyen bir dert olmuştu. Bu, babadan ilk ayrılıktı, onun için ta kalbine kadar acıları işlemişti. Zamanlarını babasına mektup yazmakla geçirmek ona haz ve teselli veriyordu. Altı ay kadar geçmişti. Bahar başlamış, her taraf neşe içinde bulunurken Fikret de yazı babasının yanında geçireceği için büyük bir sevinç içindeydi. Hareket gününü bildirecek mektubu sabırsızlıkla bekliyordu. Nihayet beklenen mektup geldi. Fakat ne yazık ki bu mektup zavallı kızın kalbinden vuran bir hançer tesiri yapmıştı. Talih ona bu neşeyi çok görmüştü. Bu mektupta babası evlenmeden bahsediyordu. Yalnızlığın verdiği ıstırap ve eziyetten kurtulmak

için buna mecbur kaldığını esfle kızına anlatıyor ve kendisini sonsuz bir hasret ve sabırsızlıkla beklediğini de ilave ediyordu. Fikret ruhunda müphem bir emelin birden kırıldığını hissetti. (2021, s. 19-20)

Babasının mektubu genç kızın ruhunda derin bir yara açar. Önce gitmekten vazgeçen, babasından aldığı ikinci mektup üzerine babasını ziyarete giden Fikret'in sağlığı bu ziyaretten sonra bozulmaya başlar. Zira “zavallı annesinin ölümünden sonra kendisine tahsis ettiği sevgiye umulmayan bir ortak çıkm[ası]” (2021, s. 20), onu hayal kırıklığına uğratarak nesne ilişkisinin altüst olmasına sebep olur. Normal koşullarda nesnesi ile ilişkisi bozulan özne, libidosunu bu nesneden çekerek başka bir nesneye yönlendirir. Fikret de kendisini muayene için gelen Doktor Nejat'a âşık olur ve bozulan sıhhati yeniden düzelmeye başlar. Ancak Nejat'ın evli ve iki çocuk sahibi olması, Fikret'teki melankolinin artmasına sebep olur. Kendini cezalandırmak isteyen karakter, Nejat'ın yaşadığı İstanbul'dan kaçarak babasının yanına sığınır çünkü nesne ile yaşadığı yıkıcı yaşantılar, babasıyla ilgili bastırılmış durumları da harekete geçirir. Libidosu nesneden çekilen Fikret, onu başka bir nesneye yatıramadığı için libido benliğe yönelir. Bu noktada libido terk edilen nesne ile özdeşleşme amacıyla kullanılır. Nesnenin gölgesi benliğin üzerine düşer ve benlik, terk edilen nesneymiş gibi davranmaya başlar. Dolayısıyla nesne yitimi benlik yitimine dönüşür ve benlik ile sevilen kişi arasındaki çatışma, özdeşim nedeniyle değişime uğrar. Böylelikle melankoliğin nesnesine erotik yatırımı, iki yönlü bir değişimden geçmiş olur. Bir bölümü özdeşime gerilerken diğer bölümü ambivalansa bağlı çatışmanın etkisi altındadır ve sadizm dönemine taşınır (Freud, 1917, s. 251-252) çünkü melankoli, nesneyi içselleştirir ve nesne, benliğe zulmetmeye başlar. Babası ve üvey annesinin emrivakisiyle evlenmek zorunda kalan Fikret'in nesneyle olan ilişkisinin sadist boyutu, evlilikten sonra şiddetlenir. Genç kadın, kaybettiği nesneye karşı hissettiği karmaşık duygular nedeniyle kendini suçlar ve cezalandırır. Ambivalans ve libidonun benliğe gerilemesinin önemli rol oynadığı kendini suçlama eğilimi, onun melankolik ruh hâlini ve içsel çatışmalarını derinleştirir.

Benliğin tüketici saldırganlığı, kişide sadizmin gelişimine neden olur. Freud'un melankolide tanımladığı eleştirel ses, başlangıçta benliği azarlayan bir başkasının sesi olup daha sonra benliğin, kaybedilen diğeriyle konuşabilseydi nasıl konuşacağını ortaya çıkaran kendi sesi olarak açığa çıkar; bu nedenle, sadizmin sesi özünde belirsizdir. Hayatta kalan öznenin kendini yok eden iç monoloğunu oluşturan öfkenin yansıtıcı bir ifadesidir. Örneğin Fikret'in annesini tanımlarken kullandığı “zavallı” nitelemesini, kendi ruh hâline dair bir yansıma olarak görmek mümkündür çünkü bu niteleme, kendi iç dünyasındaki kırılmalı ve acıyı yansıtır. Fikret'in durumu, kaybettiği annesine karşı yönelttiği duyguların kendi içine dönerek bir tür öz-yıkıcı monolog oluşturması olarak yorumlanabilir. Annesinin “zavallı” şeklinde tanımlanması, Fikret'in kendi çaresizliği ve melankolik durumunun bir yansımasıdır. Annesine karşı duyduğu suçluluk ve kaybın getirdiği acı, onda kendi kendini eleştiren bir iç sese dönüşür. Bu bağlamda Fikret, aslında kendini zavallı olarak tanımlamakta ancak bunu annesine atfederek kendi içsel çatışmasını ve acısını dışsallaştırmaktadır.

Üstbenlik, bireyin içselleştirdiği toplumsal ve ahlaki normları temsil eder. Bu içselleştirilmiş ses, bireye belirli davranışları yapma veya yapmama konusunda talimatlar verir. Üstbenlik, benlik üzerinde bir denetim mekanizması olarak işlev görür ve bireyin içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel normlara uygun davranmasını sağlar. Melankoli hâlinde, libidinal arzuyu sınırlama aracı olarak değil, birincil saldırganlığı ve onun yok edici sonuçlarını benimseyen ve erteleyen bir devre olarak kendini gösteren üstbenlik, kendi “kontrol edilemez nefretine” karşı savaşında benliğe destek olur ve bu nefretin kontrol altına alınamayan şekilde kendini yok edici bir özveriye sürüklenmesini önlemeye çalışır. Libidinal bağlanma, yapısal olarak yamyamlık veya sadizm ile bağlantılı görünür; bu nedenle benlik, kendi sadizminin etkilerinden korkmaya başladığında nesnenin iyiliği konusunda endişe geliştirir ve kendi olası dağılma belirtileri için kaygılanır. Ancak benliğin ambivalansı başka bir tepkiyi de tetikler; nesneye karşı hem kaygı ve pişmanlık hem de “sorumluluk duygusu” hissedilir (Butler, 1998, s. 178). Benlik, nesneye karşı üzüntü hisseder, nesnenin yaklaşan kaybına tepki verir, onu korumaya çalışır ki bu kayıp kendi yıkıcılığının bir sonucu olarak gerçekleşebilir veya gerçekleşecektir. Çünkü koruma, saldırganlıktan türemektedir ve benlik, nesneyi korumaya çalıştığı şeyin kendi yıkıcılığı olduğunu bilir. Kaygı, sorumluluk, koruma ve üzüntü kısmen sadistik dürtüden türemektedir ve bunlar sevgi olarak adlandırılan duygunun temel unsurları arasında yer almaktadır (Klein, 1986, s. 125). Fikret’in anneliğe bağlanması ve bu bağ aracılığıyla “gerçek” hayatta kendine yeniden bir yer bulması saldırganlık ve koruma dürtüleriyle ilişkilendirilebilir. “Beni hayata bağlayan biricik yavrum.” (2021, s. 65) dediği çocuğuna duyduğu şefkat ile annelik rolünü benimseyen Fikret’in içsel dünyasında derinleşen bir bağlılık ve sorumluluk belirir; o, gerçek hayattaki rolleriyle bağ kurar, kendi kimliğiyle daha fazla uyum içinde davranır ve içsel dengeyi sağlamak için çabalar:

Ömrünün kışı içinde bir bahar zevki duymak için beni almıştı. Fakat güneşi ısıtmayan, çiçekleri açmayan bu baharın gülleri yok, bülbülleri yok, renkleri ve ışıkları yok!

Kalbimin acıları içine sokulan kızımın muhabbeti şimdiye kadar boş ve lüzumsuz gördüğüm hayata beni öyle bağlamıştı ki yalnız onu büyütme ve sevmek için yaşamak istiyor, bu ıssız dağlar arasında bulduğum rahat ve sükünü kaybedeceğimden korkuyordum. (2021, s. 51)

Fikret’in anneliğe bağlanması, çocuğuna ve kendisi gibi “yetersiz” bir eşe bağlı kaldığı için kocasına şefkat ve minnetle karışık acıma duygusu hissetmesi, sadistik ve koruyucu dürtülerle ilişkilidir. Fikret, çocuğuna duyduğu şefkatle onu koruma arzusunu ve aynı zamanda kendi yıkıcı dürtülerinden kaynaklanan kaygıyı hisseder. Annelik rolü, onun hem koruyucu hem de saldırgan dürtülerini dengeleme sürecinde önemli bir işlev görür. Bu süreçte Fikret’in içsel dünyasında kendine ve sevdiklerine karşı hissettiği sorumluluk ve kaygı, annelik rolünü güçlendirir; ona hayatta bir amaç ve anlam kazandırır. Bu şekilde Fikret’in anneliğe bağlanması, onun içsel çatışmalarını ve yıkıcı dürtülerini yönetme ve dengeleme yolunda bir adımdır ve gerçek hayatla daha sağlam bir bağ kurmasına yardımcı olur.

Fikret'in hayata bağlanma çabası, "bu defa görmemeyi dilediği" (2021, s. 73) Nejat'ın çiftliğe gelişiyse sarsılır. Kaybettiği nesneyle on dokuz ay sonra yeniden karşılaşan kadın, beden ve ruh bakımından kendini kötü hisseder. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi çarpar, nefes alamaz, boğazı kurur, dişleri birbirine kilitlenir, gözleri yanıyor gibi kamaşır. Kuvvetli heyecan, korku ve sevinç hisseder. Bazen elbisesinin göğsünü parçalayacak kadar kendinden geçer. Kendini cezalandırarak nesneden intikam almayı arzular. Gittikçe sağlık durumu ciddileşen Fikret; hastalığını gizleyerek, tedavi olmayı reddederek veya soğukta göğsü açık şekilde bekleyerek hastalığı ile sevdiklerine acı çektirmektedir. Zira onun duygusal bozukluğuna neden olan kişi, yeniden yakın çevresindedir. Fikret, içten içe Nejat'a acı çektirme arzusuyla hareket ederken bir taraftan da ambivalansa bağlı çatışma ile libidonun benliğe gerilemesi etkisi altında sadizm dönemine geri taşınır ve kendini suçlar:

Bütün saadet ve meşru muhabbetini Nejat'a bağlayan Mediha, sonra iki yavru, daha sonra ümitleriyle bana sarılan asil ruhlu kocam! Bu adamın beni sevmekten başka ne kusuru var? Onlara ihanet etmek, onların huzur ve rahatını altüst etmek yazık ve günah değil mi? Bunların içinde feda edilmesi lazım bir insan varsa o da benim! (2021, s. 66)

Başkalarının hakkı olan sevgiyi çaldığı için kötü olan her şeye layık olduğunu düşünen (2021, s. 69) Fikret'teki içselleştirilmiş saldırganlık ve suçluluk durumunda benlik, üstbenliğin azarlamaları ve suçlamaları için bir adaydır ve Fikret'in ruhsal manzarasında Nejat'ın bir izi olarak ortaya çıkar. Melankolik bir ruh hâliyle Fikret, çatışma ve suçluluk duygularıyla mücadele ederken hem içselleştirdiği nesneye hem de üstbenliğine karşı bir tür savaş verir. Üstbenliğin sesi, acımasız eleştirilerle yüklüdür ve bu eleştiriler, Fikret'in kendi içindeki yıkıcı dürtülerini yansıtır. Nejat'ın temsil ettiği kayıpta kaybın sorumluluğunu üzerine alan Fikret, içsel suçlama döngüsünü başlatır. Fikret, nesnenin iyiliği ve kendi varlığının devamı arasındaki çatışmayı dengelemeye çalışırken büyük bir suçluluk hissi içinde kaybolur.

3.2. Bedenin Melankolisi: Hastalığı Dileme, Ölümü Arzulama ve İntihar

Tarih boyunca sadece ruhsal bir bozukluk olarak ele alınmayan, aynı zamanda beden-ruh birliği çerçevesinde incelenen melankolide ruhsal bozuklukla beraber bedenin işleyişi etkilenir. Homeros'a göre bedenin orta bölgesindeki bir değişiklik melankoliye neden olmaktadır. Söz konusu bölge akciğer, kalp, mide gibi organları kapsar ve kozmik dünya ile insan bedeni arasında bir köprü işlevi gören bu bölgedeki bir karar, melankolinin temel nedenidir (Dağlı, 2019, s. 153). Bahsi geçen karar korku, heyecan, hüzn, kaygı, öfke ve can sıkıntısı gibi duygusal durumlara bağlanmaktadır ve anatomik, fizyolojik, ruhsal bir olay şeklinde tanımlanmaktadır (Teber, 2013, s. 91). Melankolinin bu tanımı, yaşanan olaylara verilen tepkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkan organ bozukluklarına işaret eder. Diğer bir ifadeyle orta bölgenin kararı, bedensel organların yapısal veya işlevsel bozukluklarından ziyade psikolojik ve duygusal tepkilere bağlı olarak gelişir. Bu bağlamda melankoli, bir yandan fizyolojik bir durumu tanımlarken diğer yandan bireyin yaşadığı duygusal ve ruhsal deneyimlerin bir yansımasıdır.

Homeros'un yaklaşımı, antik dünyada beden ve ruh arasındaki ilişkinin nasıl algılandığını ve değerlendirildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bahsi geçen düşünce şekli, melankolinin sadece ruhsal bir hastalık olarak değil aynı zamanda beden-ruh birliğini etkileyen bir durum olarak görülmesini sağlamaktadır.

Zihinsel bir durumla sınırlı olmayan, bedensel deneyimi de içeren melankolinin bedensel boyutu, kişinin iç dünyasındaki derin sıkıntıları ve çatışmaları yansıtır. Birçok melankolik kişi, fiziksel olarak hasta olmayı arzular ve bu, ruhsal acılarını ya da duygusal sıkıntılarını dışa vurmanın bir yolu olarak görülür. Bedensel hastalık, içsel çatışmaların bir yansımasıdır ve kişi, dış dünyaya duygusal durumunu bu şekilde aktarır. Münevver, sevdiği adamın ölümünün ardından tifo sebebiyle iki ay yatar. Sonrasında vereme yakalanır. Tıbbi adı tüberküloz olan verem, orta bölgede yer alan akciğerle ilgilidir ve edebî eserlere esin kaynağı olan bir hastalıktır. Tüberkülozun edebiyatta verem şeklinde kullanılması, hem tarihsel hem de kültürel bağlamda derin köklere sahiptir. Verem, tüberkülozun sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik etkilerini de kapsayan bir hastalık olarak edebiyatta yer alır. Zayıflık, çöküş ve trajedi gibi temaları simgeler. Birçok edebî eserde bu hastalık, karakterlerin kaderi üzerinde dramatik bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte özellikle romantizm akımında, genç ve hassas sanatçılar ile sevgililerin trajik sonlarını simgeleyen bir motif olarak veremle sıklıkla karşılaşılır. Hastalık, aynı zamanda bir tür "soyulmuş" kabul edilir; sanatçının duygusal ve ruhsal derinliğini yansıtan bir metafor hâline gelir. Çalışmaya konu edilen romanların yazıldığı dönem olan Servet-i Fünûn edebiyatında da verem ve onunla ilişkilendirilen sarı renk, ümitsiz ve acı veren aşkı temsil etmektedir (Karaca, 2004, s. 47). Münevver'in "Bakınız bugün verem olduğumu, ciğerimin çürüdüğünü hissettiğim halde hiç aldırış bile etmiyorum." (2022, s. 14) cümlesi de veremle ilgili benzer bir algıya işaret eder. Genç kız, verem olduğuna sevinmektedir çünkü kaybedilen nesneye olan bağlılığına dair hatıralarla yaşamakta ve yakalandığı hastalıkla bu hatıralar arasında bir bağlantı kurarak mutlu olmaktadır. Bununla beraber hastalığı onu, sevdiğine kavuşturacak vasıtaadır:

Rica ederim, müsaade et, daima ölümden, daima ölmekten bahsedeyim. Çünkü ölüm bir bahtsız kurtaran ve şifa veren bir vasıtaadır ve zaten benim bundan başka konuşulacak neyim kaldı ki?.. Bence ümit ve teselli denilen şeyler varsa bunların hepsi artık ondadır. Felaket görmüş insanları koynuna çekmekle huzur veren toprak, benim artık en özlediğim bir yer olmuştur. (2022, s. 15)

Bu bakımdan anlatıda Münevver'in kan tükürmesi ve kanlı mendile bakarak sevinmesi önemli ayrıntılardır. Zira melankolinin kan sıvısıyla ilişkisi vardır ve bu ilişki antik tıbbın dört özsu teorisine dayanır. Bu teoriye göre insan sağlığı ve ruh hâli, vücuttaki dört temel sıvının (kan, balgam, sarı safra ve kara safra) dengesiyle belirlenir. Her bir sıvı, belirli bir mizacı ve ruh hâlini temsil eder. Canlılık, neşe ve sağlık ile ilişkilendirilen kanın fazlalığı kişinin enerjik, iyimser ve mutlu olmasını sağlar. Kan; yaşam enerjisi, canlılık ve iyimserlik ile ilişkilendirildiğinden kanın azalması, bireyin enerjik ve neşeli mizaçtan uzaklaşmasına, bitkin olmasına, bedensel zayıflığa ve duygu durum bozukluklarına eğilimli hâle gelmesine neden

olur. Bu sebeple Münevver, arkadaşı tarafından betimlenirken “Daha genç yaşında yüzünde beliren hafif çizgiler derin bir elemi göstermekte, gözleri uzun zamanların kahrı ve ıstırabını saklar gibi durgun ve sabit bakmaktaydı. Kederli gülüşleri, matem teranesini andıran sesi; onu dinleyenlerin içinde de derinden bir acı uyandırıyor.” (2022, s. 4) ifadeleri kullanılır. Bununla beraber anlatı boyunca Münevver daima kırılğan, solgun, hastalıklı, uçuk renkli tasvir edilir. Münevver’in bedenlen kırılğan görüntüsü, ruh hâlinin bir yansımasıdır ve o, kaybettiği nesneye kavuşma arzusuyla ölmeyi dilemektedir. Şefik’le beraber yatacağı tabut ve mezarı gelin odasına benzeten ve teselli kaynağı olarak gören (2022, s. 51-52) karakter; kaybettiği nesne ile ilişkili olan düşmanlığını kendine yöneltmekte, nesne-yatırımına dönerek kendine bir nesne gibi davranmakta ve kendini öldürme dürtüsüyle hareket etmektedir. Metin boyunca birkaç kere intihar girişiminde bulunan karakter, verem hastalığına yakalandığında öleceğini anladığı için intihar etmekten vazgeçer. Bununla beraber kendi yerinde Şefik olsaydı onun da intihar edeceğine inandığını ve Şefik’in bunu hiç çekinmeden dile getirdiğini söyler. Münevver, Şefik’in babasına gönderdiği son mektubu okuduğunda pencereden kendini atarak beynini parçalamak ister. Adada Şefik’in cenazesini gördüğünde iki kere denize atlama girişiminde bulunur. Benzer şekilde Fikret de Nejat’ın eşi Mediha’nın geleceklerini haber verdiği mektubu okuduğunda korunun kenarında çağılıyla akıp giden derin suya atlamayı düşünür. Onu bu düşünceden vazgeçiren kızı Nedret olur.

Yaşamın anlamını yitirdiklerini düşünen ve içlerindeki çaresizlik duygusuyla başa çıkmak için intiharı bir çıkış yolu olarak gören Münevver ve Fikret’in durumu, nesnenin benlikten daha güçlü olduğunu kanıtlar. Sevdikleri erkeklere hissettikleri aşk sebebiyle nesnenin gücünün benliği aşması; tüm bilişsel süreçleri etkiler, yaygın, sürekli bir kaygı ve kasvet durumuna neden olur, bu da intihar düşüncesine yol açar (Taylor ve Fink, 2006, s. 15). Sürekli içselleştirilen bir saldırganlık hâli olan melankoli, kaybedilen kişiye karşı hissedilen öfkenin kişinin kendi beden ve zihnine yönlendirilmesine sebep olur. Melanie Klein; saldırganlık, suçluluk ve melankoli arasındaki ilişkiyi karmaşıklıştırarak kaybedilen nesnenin içe alındığını, nesnenin ruhsal bir nesne olarak içselleştirildiğini ifade eder. Kaybedilen nesneyi koruma amacı taşıyor gibi görünen içe alma süreci, nesnenin hayatta kalma olasılığını riske atar. Çünkü benlikteki yamyamlık dürtüleri nedeniyle gerçekleştirilen içe alma sürdürülemez ve başarısız olur. Benlik, yamyamlık dürtüleriyle içe alınmış nesneyi tüketir ve böylece nesne içe alınmış nesne olarak yeniden kaybedilir. Bu noktada benlik, kayıp için kendisinden başka kimseyi suçlayamaz ve söz konusu yansıtıcı hesap verebilirlik dönüşü, artan suçluluğun koşulu hâline gelir. Böylelikle bir başkası için duyulan yas yerine kaybın sebebi ve sonucu olan tersine çevrilmiş öfke figürü ortaya çıkar. Başka bir ifadeyle diğerinin ruhsal bir nesne olarak alınması ve potansiyel olarak korunması eylemi, her zaman diğerinin yok olma riskini taşır (Klein, 1986, s. 117). İnsan psikolojisinde derin bir karmaşıklığa işaret eden melankolinin merkezinde, insanın iç dünyasındaki çatışmaların ve çözümlenemeyen durumların sebep olduğu intihar eğilimi yer almaktadır. Melankolinin, benliğin dış dünyaya olan tepkisini ifade eden ve genellikle bir nesneyle ilişkilendirilen düşmanlığını içe dönük bir şekilde kendine yöneltmesi durumunda kişi, kendisini bir nesne gibi algılayarak intihar gibi radikal bir eyleme yönelebilir. Nesne

seçiminden vazgeçen birey, kendisini nesneden kurtarmış gibi görünse dahi aslında benliğin nesneden daha zayıf olduğunu kanıtlar. Güçlü duygusal bağlar veya intihar düşüncesi gibi durumlarda nesnenin gücü, benliğin gücünü aşar ve onu etkisiz hâle getirir (Kristeva, 1992, s. 12). Melankolinin en uç noktası olan intihar, bedensel ve zihinsel acının en aşırı şekilde dışa vurulmasıdır. Ancak intihar, sadece kişinin kendi acısını sonlandırmakla kalmaz, aynı zamanda etrafındaki insanlar için derin bir travma ve kayıp da oluşturur. İntihara teşebbüs eden Münevver, çevresindeki insanlar tarafından engellenir; sonrasında Şefik'i öldüren hastalığa yakalanıp ölümü beklemeye başladığı için intihardan vazgeçer. Fikret ise kaybettiği nesnenin ardından kendisini hayata bağlayan kızını gördüğü için intihar etmez fakat anlatı boyunca ölümü arzulamaya devam eder.

Roman boyunca babası evlenmeden önce ve Nejat'la tanıştığı zaman hayata bağlılık belirtileri gösteren Fikret'i yansıtan cümle “Benim için bundan sonra ölümle hayat bir, ne olursa olsun.” (2021, s. 27) olur. Manen öldüğünü dile getiren karakter, hayatı değersiz kabul eder. Melankoli hâlinde yaşamın anlamını sorgular ve ölümün, içindeki acıları sona erdirecek bir çıkış yolu olduğunu düşünür. Bu düşünce, ölümün kaçınılmazlığına karşı bir kabullenme ve bir kurtuluş arayışıdır. Akciğer gibi bedeninin orta bölgesinde bulundan kalbinden rahatsız olan Fikret'in hastalığı, melankolisi arttığında ciddileşir. Zira bedeninin melankolisi, ruhsal ve fiziksel dünyanın birleşiminde ortaya çıkar ve insanın derin içsel çatışmalarını ve acılarını ifade etmenin bir yoludur. Böyle zamanlarda Fikret, soğukta piyano çalarak ve Aralık ayında uzun bir yolculuğa çıkarak hastalığın tetiklenmesine sebep olur. Çünkü melankolide normal yasın ötesinde bir şey vardır ve nesne ile olan ilişki, basit olmayıp ambivalansa bağlı çatışma nedeni ile karmaşıklaşmıştır. Fikret, nesneyi yitirme tehdidini hissettiğinde ya da nesneyi yitirdiğinde nesne üzerinde sevgi ve nefretin çarpıştığı sayısız bilinçdışı mücadele verir. Kendisinde herhangi bir değişikliğin olduğunu görmese dahi eleştirilerini daima geçmişine yöneltir ve hiçbir zaman iyi olmadığını iddia eder. Uykusuzluk, beslenmeyi reddetme ve her canlıyı hayata bağlayan yaşam içgüdüsünü yok etme ile iyi olmama hâlini tetikler. Özellikle uykusuzluk hâli, sağlık için yapılması gerekli olan yatırımların içe çekilmediğini gösterir. Enerjiyi tüm yönlerden çeken melankoli benliği tümüyle boşaltır. Bu da Fikret'in benliğinin uyuma isteğine karşı olan direncini açıklar ve kadının fiziksel görünümü, uykusuzluk hâliyle paralel şekilde solgun çehre gibi kullanımlarla betimlenir. Nejat'la taraçada karşılaştıkları ve bakıştıkları uykusuz gecenin sabahında “Rengim sararmış, gözlerimin etrafı siyah bir halkayla çevrilmişti. Aynaya bakınca kendimden korktum.” (2021, s. 67) şeklinde fiziki görünümünü betimler.

Karasevdanın diğer tarafındaki isim olan Nejat ise nesne kaybının ardından önce tifoya yakalanır; ardından kendisine sinir sistemi fonksiyonunda aşırı çalışma sonucu baş gösteren zayıflık ya da bitkinlik durumu olan nevrasteni tanısı konur. Kaygı, olumsuzluk, karamsarlık, huzursuzluk, depresif ruh hâli gibi duygu durum bozukluklarına sebep olan hastalık, melankoliden farklı olsa dahi nevrastenin melankoliyle örtüştüğü noktalar bulunmaktadır. Fikret'in ölümünün ardından hastalığı ilerleyen Nejat, kimseyi tanımayacak hâle gelir, kimseyle konuşmaz, yalnızca düşünür ve bazen günlerce ağlar. Nejat'ın Fikret'in ölümünden sonra içine düştüğü durum, kaybedilen nesneyle özdeşim kurma ve kaybın içselleştirilmesi sürecinde

yaşanan yoğun duygusal deneyim ile ağır melankoli belirtilerini gösterir. Yas süreci zamanla çözülürken melankolik kişi, kaybedilen nesne ile özdeşim kurar ve nesnenin kaybı benliğe zarar verir. Nejat'ın kimseyle konuşmaması, ailesini dahi tanımaması ve içine kapanması melankoli kavramıyla örtüşen davranışlardır. Bununla beraber Nejat'ın eşi Mediha'nın karakter kurgusunun Fikret ile karşıt şekilde tasarlanması, melankoli kavramı bakımından önemli bir anlatım stratejisi olarak değerlendirilebilir. Fikret'in zayıf, içe kapanık ve donuk bir karakter şeklinde tanımlanması, melankolik hâlin işaretidir. Melankoli, tarih boyunca içe dönüklük, durgunluk ve derin bir hüznün ile ilişkilendirilmiştir. Fikret'in fiziksel ve ruhsal özellikleri, onun melankolik doğasını açıkça ortaya koymaktadır. Öte yandan Mediha'nın dışa dönük, hayat dolu ve bedensel zevklere düşkün bir kişilik olması melankolinin aksine hayata bağlılık, neşe ve doyumunu simgeler. Bu karşıtlık, Nejat'ın duygusal dünyasındaki çatışmaları ve tercihlerindeki çelişkileri anlamak için önemli ipuçları sunar:

Mediha bu bahar sabahında çok neşeli ve mesuttu. Bana, “Ne güzel, ne güzel yerler... Kirazlar olduğu zaman gelseydik ne çok kiraz yerdik...” derken kocasının da yüzüne bakıyordu. Nejat dudaklarını büktü ve omuzlarını silkti. Sonra gizlice bana bakarak, “Gördünüz mü? İşte, ben böyle bir kadının kocasıyım...” demek ister gibi bir vaziyet aldı. (2021, s. 77)

Nejat'ın karısını sevmemesi ve ona soğuk davranması, karakterin içsel dünyasındaki çekişme ve arayışın dışavurumudur. Mediha'nın canlı ve neşeli kişiliği, kocasının melankolik eğilimleri ve duygusal derinlikleri ile uyumsuzdur. Nejat'ın ondan hoşlanmaması, melankolik doğasına uygun bir duygusal derinlik ve karmaşıklık arayışının yansıması olarak değerlendirilebilir.

3.3. Melankolinin İzinde: Mekânda ve Zamanda Kaçma Arzusu

Melankoli, bireyin içsel dünyasında derin bir yas ve kayıp hissi ile şekillenirken bireyin kaçış duygusunu da tetikler. Melankolinin bir yan ürünü olarak ortaya çıkan kaçış duygusu, bireylerin yoğun duygusal durumdan kurtulma ve alternatif bir gerçeklik arayışı içinde olmalarını ifade eder. Yalnızca fiziksel bir uzaklaşma anlamına gelmeyen kaçış, aynı zamanda zihinsel ve duygusal bir uzaklaşmayı da kapsar. Melankolik bireyler, mevcut gerçeklikten duydukları memnuniyetsizlik ve tatminsizlik nedeniyle kendilerini farklı bir dünyaya, duruma, mekâna, zamana veya tamamen hayalî bir ortama taşımaya çalışabilir. Bu kaçış, bazen edebiyat, sanat, müzik gibi yaratıcı uğraşlar aracılığıyla gerçekleşir; bazen de hayallere, anılara veya fantezilere sığınmak şeklinde tezahür eder. Bireyin yaşadığı yoğun acı ve kederden bir nebze olsun uzaklaşma çabası olan kaçış, çoğu zaman geçici bir rahatlama sağlasa dahi sorunların kalıcı bir çözümü olmaz. Zihinsel ve duygusal kaçış, bireyin gerçek dünya ile olan bağlarını zayıflatabilir ve toplumsal ilişkilerinde kopukluklara yol açabilir. Bu durum, melankolinin derinleşmesine ve bireyin içsel dünyasında daha büyük bir yalnızlık ve yabancılaşma hissi yaşamasına neden olur. Öte yandan melankoli ve kaçış duygusu, bireyin kendisini ve yaşamını yeniden değerlendirmesi için bir fırsat da sunabilir. Söz konusu süreçte, birey içsel bir yolculuğa çıkarak kendi değerlerini, arzularını ve ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilir. Böylece melankolinin “karanlık” tarafı, bir tür kendini keşif ve yenilenme sürecine dönüşebilir.

Güzide Sabri'nin incelenen iki eserinin Türk edebiyatındaki dönemseller karşılığı olan Servet-i Fünûn Edebiyatı'nın önde gelen temalarından biri kaçıştır. Dönem yazarları, Osmanlı toplumunun çeşitli sorunlarından ve yaşadıkları sıkıntılardan kaçma arayışı içindedirler. Genellikle şehir hayatının monotonluğundan, toplumsal baskılardan, ahlaki çürümüşlükten ve içsel çatışmalardan kaçış temalarına eserlerinde yer verirler. Bu kaçış izleğini bizzat hayatlarında deneyimlemek isteyen yazar ve şairler, istibdat devrinin baskısından kaçarak hayali bir "yeşil yurt" özlemiyle Yeni Zelanda'ya yerleşmeyi düşünürler, söz konusu arzuyu gerçekleştirmek mümkün olmayınca Manisa'da bir çiftlik hayali kurmaya başlarlar (Karaca, 2004, s. 62). Güzide Sabri herhangi bir topluluğa dâhil olmasa da kaçış, dönemin atmosferinin de etkisiyle yazarın eserlerinde öne çıkan bir temadır. *Münevver ve Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*'nde kaçış izleği, karakterlerin psikolojik dinamiklerini önemli ölçüde etkiler ve bir gösterge olarak anlatıda kendine yer bulur. Mücadele etmek yerine kaçmayı tercih eden karakterler, hastalık ve intiharla dünya hayatından kaçmak istedikleri gibi mekân ve zaman bakımından da bir kaçış hâli içindedirler.

Münevver adlı eserde Şefik, hasta olduğunu öğrendiğinde hava değişikliğini sebep göstererek Heybeliada'ya kaçar. Bu kaçışın sebebi, hastalığını Münevver'den gizlemektir. Aynı şekilde Münevver de vereme yakalandığında ailesiyle beraber adaya yerleşir. Âşık olduğu adamın ölmesiyle kaybı içselleştiren ve kendini hayattan soyutlayan genç kız, toplumsal pratiklerin içinde yer almak istemez ve yalnızlığa sığınır. Kendi benliğini kayıp nesneyle özdeşleştirerek onun yaptığı gibi adaya sığınan Münevver, derin bir acı ve değersizlik hissi yaşar. Adada tanıştığı bir arkadaşı ve udu eşliğinde arzuladığı ölüm hâlini bekleyen karakterin fiziksel kaçışı ve içsel yalnızlığı, melankolik durumunun derinliğini ve karmaşıklığını gösterir. Fikret ise evli ve iki çocuk babası olan Nejat'ın evlenme teklifi üzerine böyle bir yasak aşkı pratikte sürdüremeyeceğini düşünerek sevdiği adamdan kaçmak ister. Bu kaçış, sadece fiziksel bir uzaklaşma değil aynı zamanda melankolik bir ayrılımdır. Melankolik birey, kayıp nesnenin temsilini benliğinde içselleştirir ve kayıpla başa çıkma sürecinde kendi benliğini de kaybeder. Fikret'in kaçışla ilgili ifadeleri, onun içsel çatışmasının göstergesidir:

Feragat ıstırabı o kadar acı ki... Dayanamıyorum Suat, dayanamıyorum. Eğer burada birkaç gün daha kalacak olursam kuvvet ve irademin kırılacağından korkuyorum. Bir an evvel buradan kaçmak istiyorum. Fakat Allahım, ben bunu nasıl yapacağım. Emin ol Suat, ölüm bu kadar ağır ve acı değildir. Onu yalvarır ve ağlarken odasında nasıl bırakıp da kaçtığıma şaşıyorum. İradesiz de, ne söylersen söyle, işte ben bunu yaptım Suat. (2021, s. 28)

Fikret'in hissettiği yoğun acı ve çaresizlik, melankolik bireyin yaşadığı içsel yarılmayı ve kayıp nesneye olan bağlılığını gösterir. Nejat'tan kaçmak istemesi, hem fiziksel hem de duygusal bakımdan yasak aşktan uzaklaşma çabasıdır. Ancak bu kaçış, aynı zamanda kendi benliğinden de bir kaçış anlamına gelir. Fikret, kaybı kabul edememekte ve bu kaybın acısı içinde sıkışıp kalmaktadır. Çektiği acının kendisine kaçmaktan başka yol bırakmadığını düşünen kadın, daha önce kaçtığı babasının yanına, taşraya sığınır. Babası ile üvey annesinin

yaşadığı evin içinde dahi kaçma eylemini sürdüren karakter, evin تنها bir odasına çekilir ve bu oda içinde tek başına oturarak düşünür. Fikret'in bu hâli, melankolinin bir özelliği olan içe dönüklüğün yansımasıdır. Melankolik birey, dış dünyadan çekilir ve kendi iç dünyasında kaybolur. Karakterin yalnızlığı ve içsel acısı, onu fiziksel olarak da izole eder. İzolasyon, melankolik durumun derinleşmesine neden olur. Arzusu dışında gerçekleştirilen evlilikle beraber çiftlik, onun için yalnızlığı ve ıssızlığı daha derinden deneyimlediği ikinci kaçış mekânı hâline gelir. Kocasının “Eğer sıkılırsan İstanbul'a gider, orada arzu ettiğiniz gibi yaşarız.” (2021, s. 41) teklifini, “Ah, oraya, İstanbul'a tekrar dönmek! Ona yakın olmak! Onun aldığı havayı teneffüs etmek! Mümkün mü, mümkün mü bu hiç! Ben bunu yapacak kadar cesur değilim.” (2021, s. 41) düşünceleri içinde geri çevirir. Zira İstanbul Nejat'a yakın olmak anlamına gelir. Fikret, melankolik bir birey olarak kayıp nesneye sağlıklı bir şekilde bağlıdır ve bu bağlılığın acısını derinden hisseder. Melankolik birey, kayıp nesneye yakın olma düşüncesiyle dahi yüzleşemez. Fikret'in kendini çiftliğe hapsetmesi, onun içsel dünyasındaki melankolik hapis hâliyle paraleldir. Çiftlik, onun için “kendini hapsettiği تنها dağlar”dır (2021, s. 45) ve bu, onun melankolik durumunun bir metaforudur.

Zaman bakımından romanlar incelendiğinde sonbahar mevsimi ile gece ve seher vakitlerinin ön planda olduğu görülmektedir. Karakterler tarafından arzulanan bu zamanlar, onların melankolik hâllerinin zamansal yansımasıdır. Gece ve seher vakti, hem doğanın hem de insan ruhunun sakinleştiği, derin düşüncelere dalman içsel yolculukların başladığı anlardır. Melankolik karakterler için bu zaman dilimleri, günlük hayatın gürültüsünden ve karmaşasından uzaklaşma fırsatı sunar. Karanlığın ve sessizliğin hâkim olduğu gece vaktinde birbirlerine âşik kahramanlar, iç dünyalarına dönerler; kendi düşünceleri ve duyguları ile baş başa kalırlar. Karanlık; bilinçaltının derinliklerine inme, bastırılmış duygularla yüzleşme ve içsel çatışmaları açığa çıkarma olanakları sağlar. Gece, melankolik ruh hâli için doğal bir zemin oluşturur çünkü bu zaman dilimi, yalnızlık ve tefekkür anlarını beraberinde getirir. Seher vakti ise gecenin karanlığından aydınlığa geçişin simgesidir. Bu zaman dilimi, bir yandan yeni bir günün başlangıcını haber verirken diğer yandan gece boyunca süregelen içsel yolculukların ve melankolik düşüncelerin bir tür çözülme anıdır. Melankolik karakterler için hem umut hem de belirsizlik taşır. Belirsizlik hâli, melankolinin doğasında var olan içsel karmaşa ve duygusal gelgitleri yansıtır. Hem Münevver ve Şefik hem de Fikret ve Nejat, bahsi geçen zaman dilimlerinde içsel dünyalarının derinliklerini keşfederler; duygusal yoğunluklarını ve karmaşıklıklarını en yoğun şekilde hissederler. Bu zaman dilimleri, karakterlerin gerçeklikten kaçma arzularını ve alternatif bir içsel gerçeklik arayışlarını sembolize eder. Melankolik hâllerinin zamansal yansımaları olarak gece ve seher vakti, karakterlerin içsel çatışmalarını, yalnızlıklarını ve duygusal arayışlarını derinleştirir.

Günlerin kısalması ve güneş ışığına maruz kalma süresinin azalması gibi sebeplerle yaşanan biyokimyasal değişikliklerin melankoliyi artırdığı sonbahar mevsimini çok sevdiğini dile getiren Şefik, Münevver'e bu sevgiyi kıskanıp kıskanmayacağını sorar; tabiatın matemli ve üzüntülü hâliinden zevk aldığını ifade eder. Şefik'in sonbahara duyduğu sevgi, Münevver'in Şefik'le ilgili gerçeği keşfetmesinde kilit rol oynayacak kadar önemlidir. Olay örgüsünde

bir çözüm unsuruna dönüşen durum, metin boyunca öne çıkarılır ve ilkbahar ile sonbahar karşılaştırması yapılır. Münevver, ilkbahara karşı gizli bir kin duymaktadır. Baharın ılık ve hayat verici rüzgârları, ona zehirli bir nefes gibi gelir. Çiçeklerin açması, ağaçların yeşermesi, bülbüllerin ötmesi ona hüznün verir. Her fırsatta bahardan sıkıldığını dile getiren karakter, ağaçların ve çiçeklerin çektiği ıstırapla alay ettiğini düşünür. Kalbini ölmüş ve bitmiş olarak gören Münevver için bahar kasvet vericidir. İçsel bir yas ve kayıp hissi ile tanımlanan sonbahar mevsiminde ise bambaşka birine dönüşür, yüzündeki üzüntüden eser kalmaz, hareketlerine canlılık gelir. Güler, ut çalarak şarkı söyler, kırlarda ve ağaçlıklarda dolaşır, solmuş hazan yaprakları üzerinde gezer. Arkadaşına, Şefik ile kendisinin mezarına sonbaharda gelmesini vasiyet eder. Zira bu mevsimi, Şefik'ten kendine kalan son bir yadigâr kabul eder:

Lakin bilmem ki niçin o da benim gibi hüznün verici şeylerden haz duyuyordu. Sonbahar!.. Onun için bir safa mevsimiydi. Yapraklar dökülür, çiçekler hazan rüzgârları elinde kavrulur, harap olurken bütün ağaçlar, yapraksız ve gamlı bir manzara gösterirken o bunları seyretmekten aldığı lezzeti her zaman bana söylerdi. Ben işte sonbaharı onun için ve ondan aldığım ilham ve zevkle sevmekteyim. (2022, s. 20)

“Hazan” kelimesi, sonbahar mevsimini ifade etmektedir. Bu mevsim, tabiatın dönüşümüyle birlikte yaprakların dökülmesi, bitkilerin solması ve doğanın yavaşça uykuya dalmaya başlamasıyla karakterizedir. Melankoli kavramıyla bağlantılı olarak hazan, sonbaharın getirdiği derin duygusal yükümlülükleri ve kayıpları sembolize eder. İçsel bir yas ve kayıp hissi ile şekillenen derin bir duygusal durumun ifadesi olan melankoli, doğanın dönüşümü ve yok oluşunu simgeleyen sonbaharla özdeşleştirilir. Yaprakların dökülmesi ve bitkilerin renklerinin solması sonbaharda doğanın yavaş yavaş ölüme doğru ilerlediği anlamına gelir. Bu bağlamda “hazan” kelimesi, melankoliyi çağrıştıran sonbahar mevsimini daha da derinleştirir. Sonbaharın getirdiği solgun renkler, hüznü atmosfer ve doğanın dönüşümü melankolinin doğrudan sembolleridir. Hazan, sonbaharın getirdiği melankolik atmosferi ve içsel yükümlülükleri vurgular, insanların doğayla ve kendi iç dünyalarıyla kurduğu derin ilişkiyi ifade eder.

Karakterlerin kırsala, tenhaya, sonbahar mevsimine ya da gece, seher gibi ıssız vakitlere kaçma arzusu melankoli kavramıyla derinlemesine ilişkilendirilebilir. Melankoli, içsel bir yas ve kayıp hissiyle şekillenen derin bir duygusal durumu ifade ederken bu duygu durumunun zaman ve mekânlarla ilişkilendirilmesi, karakterlerin iç dünyasındaki bu karmaşık duygusal durumu sembolik olarak vurgulamaktadır. Karakterlerin kırsala kaçma isteği, genellikle doğaya dönme arzusuyla ilgilidir. Doğanın sararan renkleri, dökülen yapraklar, sessiz ve dingin atmosfer gibi özellikler melankolik duygularla özdeşleştirilebilir. Sonbahar, doğanın dönüşümü ve yok oluşunun sembolüdür. Karakterlerin bu mevsimlerde kırsala kaçma isteği, doğanın dönüşümüyle paralel şekilde kendi iç dünyalarında yaşadıkları duygusal değişimleri yansıtır. Gece veya seher vaktine kaçma arzusu ise melankolinin derinliklerinde yaşanan içsel karanlıkla ilişkilendirilebilir. Bu zaman dilimleri, genellikle sessizlik ve belirsizlik hissiyatını çağrıştıır. Karakterlerin söz konusu zaman dilimlerine sığınma isteği, gündüzün karmaşasından

ve gerçeklikten uzaklaşma arzusunu sembolize eder. Gece ve seher vakti, karanlıkla aydınlığın bulunduğu anlardır; bu da karakterlerin içsel çatışmalarının ve çelişkilerinin en belirgin olduğu zaman dilimleridir. Dolayısıyla karakterlerin kırsala ve belirli zaman dilimlerine kaçma arzusu, iç dünyalarındaki derin duygusal çatışmaları ve arayışları sembolize ederken aynı zamanda melankolinin içsel zenginliği ve karmaşıklığını da yansıtır.

Sonuç

Psikanalitik kuramı, insan davranışlarını anlamada ve analiz etmede derin bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda Güzide Sabri'nin romanlarında geniş bir literatüre ve ayrıntılı bir geçmişe sahip melankoli temasını psikanalitik kuram çerçevesinde değerlendirmek, karakterlerin içsel çatışmalarının ve duygusal zenginliklerinin kapsamlı şekilde çözümlenmesine olanak sağlar. İncelenen metinlerde melankoli kavramı ele alınırken melankolinin bedensel ve ruhsal boyutlarına odaklanılmaktadır. Homeros'un beden-ruh ilişkisine dair yaklaşımı, melankolinin sadece ruhsal bir hastalık olarak değil aynı zamanda beden-ruh birliğini etkileyen bir durum olarak görülmesini sağlar. Münevver'in verem hastalığına yakalanması ve Fikret'in kalp rahatsızlığı, bedensel hastalıkların melankoliyi veya melankolinin bedensel hastalıkları derinleştirebileceğini gösterir. Melankolinin bedensel boyutu, kişinin iç dünyasındaki derin sıkıntıları ve çatışmaları yansıtır. Ayrıca melankoli ile ölüm arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada Münevver ve Fikret gibi karakterler, kaybettikleri nesneye olan derin bağlılıkları nedeniyle ölüm ve intihar düşünceleriyle hareket ederler. İntihar girişimleri ve ölümü arzulamaları, melankolinin derin acılarını ve çatışmalarını yansıtır.

Melankolinin ön koşulları olan nesne yitimi, ambivalans ve libidonun benliğe gerilemesi Münevver, Şefik, Fikret ve Nejat'ın psikolojik durumlarının anlaşılması için ipuçları sunar. Nesne yitimi, birbirlerine âşık karakterlerin değer verdikleri kayıpları içselleştirerek yaşadıkları boşluk hissi ile başlar. Bu kayıp, onların benlik algısını ve duygusal dengesini derinden sarsar. Ambivalans, karakterlerin kaybettiği kişi veya ideale karşı beslediği zıt duyguları ve bu duyguların yarattığı içsel çatışmaları açıklar. Çiftler, kaybettikleri sevgililerini hem özler hem de onlardan kaçma eğilimi gösterir. Bu çatışma, duygusal karmaşaya yol açar. Libidonun benliğe gerilemesi ise karakterlerin kendilerini değersiz ve suçlu hissetmelerine neden olan süreçleri ortaya koyar. Münevver, Şefik, Fikret ve Nejat kaybedilen nesne veya idealin ardından kendilerini suçlu ve değersiz hissederek, karmaşık duygularını kendi benliklerine yönelterek derin bir öz-eleştiri yaparlar. Söz konusu üç unsurun etkileşimi, melankolinin psikodinamik yapısını ortaya koyar.

Her iki romandaki melankolik karakterler, içsel sıkıntılarında ve çatışmalarından kurtulmak için mekânsal ve zihinsel kaçış arayışına girerler. Ancak bu kaçışlar, kalıcı bir çözüm sunmaz ve karakterlerin içsel yalnızlığını derinleştirir. Fiziksel olarak yeni yerler aramak ya da düşünsel anlamda farklı dünyalara sığınmak, karakterlerin içsel huzursuzluklarını geçici olarak hafifletse dahi derinlerde yatan yalnızlık ve çaresizlik duygularını tamamen ortadan kaldıramaz. Kaçış, aslında onların yalnızlık ve bunalımlarıyla yüzleşmekten kaçındıkları bir mekanizma olarak ortaya çıkar. Mekân değişiklikleri ve zihinsel sığınaklar, onları geçici olarak rahatlatırken kalıcı bir çözüm sağlamaz ve bu durum karakterlerin daha da derin bir yalnızlık ve yabancılaşma içine sürüklenmesine neden olur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- American Psychiatric Association (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders dsm-5-tr*. Washington: American Psychiatric Association Publishing.
- Aygün, G. S. (1934). Hayatımdan birkaç yaprak. *Gecenin esrarı* içinde. İstanbul: İkbal Kütüphanesi.
- Banarlı, N. S. (1983). *Resimli Türk edebiyatı tarihi II*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Bildik, T. (2013). Ölüm, kayıp, yas ve patolojik yas. *Ege Tıp Dergisi / Ege Journal of Medicine* 52(4), 223-229.
- Butler, J. (1998). Moral sadism and doubting one's own love. *Reading Melanie Klein* içinde (s. 175-184). London: Routledge.
- Dağlı, S. (2019). Modern dünyadan kaçış: Özgürlük ve melankoli. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Ercilasun, B. (1997). Türk edebiyatında popülerlik kavramı. *Yeni Türk edebiyatı üzerine incelemeler cilt I* içinde. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Freud, S. (1917). Mourning and melancholia. J. Strachey (Ed.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, volume XIV (1914-1916): On the history of the psycho-analytic movement, papers on metapsychology and other works* içinde (s. 243-258). London: Hogarth Press.
- Freud, S. (2005). *On murder, mourning and melancholia*. S. Whiteside (Çev.). London: Penguin Books.
- Goodwin, F. K., Jamison, K. R. (1990). *Manic-depressive illness: Bipolar disorders and recurrent depression*. Oxford: Oxford University Press.
- Güzide Sabri (2021). *Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi*. İstanbul: Can Yayınları.
- Güzide Sabri (2022). *Münevver*. Eskişehir: Dorlion Yayınları.
- Horwitz, A. V., Wakefield J. C. (2007). *The loss of sadness: How psychiatry transformed normal sorrow into depressive disorder*. Oxford: Oxford University Press.
- Karaca, Ş. (2004). Güzide Sabri Aygün (Hayatı, sanatı ve Türk edebiyatındaki yeri üzerine bir inceleme-araştırma). (Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Klein, M. (1986). J. Mitchell (Ed.), *The selected Melanie Klein*. Harmondsworth: Penguin.
- Kristensen, P. (2013). Grief as a diagnosis. *Tidsskr Nor Lægeforen* (133), 856-858.
- Kristeva, J. (1992). *Black sun: Depression and melancholia*. New York: Columbia University Press.
- Leader, D. (2009). *The new black: Mourning, melancholia, and depression*. Minnesota: Graywolf Press.
- Parker G, Hadzi-Pavlovic D, Boyce P. (1996). A clinical algorithm for defining melancholia: Comparison with other sub-typing measures. G. Parker, D. Hadzi-Pavlovic (Ed.). *Melancholia: A disorder of movement and mood: A phenomenological and neurobiological review* içinde (s. 202-210). Cambridge: Cambridge University Press.

- Parker G, Hadzi-Pavlovic D, Boyce P. (1996). Issues in classification: II. classifying melancholia. G. Parker, D. Hadzi-Pavlovic (Ed.). *Melancholia: A disorder of movement and mood: A phenomenological and neurobiological review* içinde (s. 20-37). Cambridge: Cambridge University Press.
- Taylor, M. A., Fink M. (2006). *Melancholia: The diagnosis, pathophysiology, and treatment of depressive illness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Teber, S. (2013). *Melankoli normal bir anomali*. İstanbul: Say Yayınları.
- Tonga, N. (2021). Sunuş. *Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi* içinde. İstanbul: Can Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uslu, R., ve Berksun, O. (1993). Yas ve melankoli. *Kriz Dergisi*, 1(2).
- Volkan, C. V. (1984). Complicated mourning. *Annu Psychoanal* (12): 323-348.
- Yıldız, H. (2021). Güzide Sabri ve ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi'nde aşk teması. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 5(4), 2819-2844.